

Seramik Sanatında Sgraffito Tekniği ve Uygulamaları Sgraffito Technique and Applications in Ceramic Art

Seda DİLAY¹

Özet

Çağlar boyunca insanoğlu, pek çok ihtiyacını karşılamak amacıyla kullandığı seramik malzemeden çeşitli eşyalar üretmiştir. Bunlara antik çağlardaki ürünlerden, dini tören nesnelere, mimari yapı elemanlarından, dekoratif süs eşyalarına iletişim amaçlı belgelerden kil tabletlere kadar pek çok örneği üretilmiştir. Öncelikle işlevsellik, sonrasında ise görsellik, estetik ve beğeni kaygıları nedeniyle, seramik ürünlerin yüzeyleri çeşitli şekillerde dekore edilmiştir. Bunlardan astar dekorlama tekniklerinin kullanıldığı seramiklerin ait oldukları dönem açısından estetik değeri taşımasının amaçlandığı söylenebilir. Tarihsel süreçler boyunca kullanılan astarlar, seramik yüzeylerde çeşitli şekillerde kendisini göstermiştir. Seramik gövde rengini değiştirmek, farklı bir zemin rengi elde edebilmek amacıyla astarlama yapılmıştır. Seramik ürünlerin dekorlanmasında ürünün kaplanması için uygulanan astar kazıma tekniği, yüzeye sürülen tabakanın kazınması suretiyle uygulanmaktadır.

Bu teknikte gövdede farklı renklerde astar veya boyalar kullanılır. Önceleri günlük kullanıma yönelik üretilen ilk seramik kap kacaklar, su geçirmezlik özelliğini astarın keşfiyle kazanmıştır. Yaşadığı çağın sanat anlayışı ve teknolojisine ışık tutan dekorlama tekniği, dönemsel bir üslup haline dönüşmüştür. Dönem seramikleri şeklinde adlandırılan bu üretimler, insanın araç gereç yardımıyla yaptığı ilk kanıtlayıcı belgeler arasında yer almaktadır. Yaşamın izlerini taşıyan bu ürünler zaman içerisinde; çizgi, renk, şekil, resim, yazı veya sembolleri ifade etmek amacıyla kazınarak sanat adına daha derin ve estetik arayışlara girilmiştir. Bu çalışma kapsamında, seramikte yaygın şekilde kullanılan bir dekorlama tekniği olan astar kazıma ile ilgili olarak literatür ve görsel incelemeleri yapılmıştır. Yapılan incelemeler, seramiğin sanat olarak gelişiminin farklı kültür ve coğrafyalarda, çeşitli dönemlerde üretildiği, kullanıldığı ve sürekli geliştirildiği gözlenmiştir. Başta Anadolu topraklarında yaygın olarak gelişmesi pek çok örneğin verilebildiğini göstermiştir. Astar kazıma uygulamaları ile ilgili yapılan araştırmalar neticesinde, kişisel uygulamalar bölümü yer almaktadır. Burada yer alan örneklerde genellikle Anadolu Selçuklu Dönemi'nde kullanılan motiflerden hareketle özgün yorumlamalar yapılmıştır. Seramik gövdelere yapılan astar kazıma uygulamalarının görsel örneklerine de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seramik sanatı, astar kazıma, yüzey, dekorlama.

Abstract

Throughout the ages, human beings have produced various products for ceramic production in order to meet their many needs. Many examples have been produced, from ancient works, religious ceremonies, architectural building elements, decorative accessories, communication documents to clay tablets. Surfaces separated from ceramics have been combined in various ways, firstly due to functionality and then due to visibility, aesthetics and taste concerns. Decoration techniques that include lining are intended to ensure that industrial ceramics have aesthetic value in terms of the period to which they belong. Liners used throughout historical products have appeared on ceramic surfaces at various times. Priming was done to change the color of the ceramic body and to obtain a different surface. The primer scraping technique applied for coating the defective ceramic decorative section product ensures that the part partition layer is scraped. In this technique, different colored primers or paints are used on the body. The first ceramic pots and pans, which were previously produced for daily use, gained their waterproof feature with the invention of the lining. The decoration technique, which sheds light on the artistic understanding and technology of the age in which it lived, has become a periodic style. These

¹Doç. Dr., Karamanođlu Mehmetbey Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu, El Sanatları Bölümü, sdilay@kmu.edu.tr, Karaman/TÜRKİYE. 0000-0002-5239-8589

productions, called period ceramics, are among the first evidentiary documents made by humans with the help of tools. These products, which bear the traces of life, over time; Deeper and more aesthetic searches have been undertaken in the name of art by engraving to express lines, colours, shapes, pictures, texts or symbols. Within the scope of this study, literature and visual reviews were conducted regarding slip scraping, which is a widely used decoration technique in ceramics. The investigations have shown that the development of ceramics as art was produced, used and constantly improved in different cultures and geographies, in various periods. Its widespread development, especially in Anatolian lands, has shown that many examples can be given. As a result of the research on primer scraping applications, a personal applications section is included. In the examples given here, original interpretations were made based on the motifs generally used in the Anatolian Seljuk Period. Visual examples of lining scraping applications on ceramic bodies are also included.

Key Words: Ceramic art, slip engraving, surface, decoration.

1.GİRİŞ

Binlerce yıl öncesinde başlayıp, günümüze kadar ulaşan, toprak ana hammaddeli seramik malzeme, doğadaki mevcut kaynaklarda elde edilen kuvars, kil, kaolen ve feldspat türü hammaddelerden belli bazı oranlarda karıştırılmasıyla oluşturulmaktadır. En eski medeniyetlerin hem inançlar, günlük kullanım eşyaları, hem de mimari yapı ögesi ve iletişim amacıyla üretilmiştir. Bu nesnelere, uygarlıkların sosyal hayatına ilişkin bilgi ve belge niteliği taşımaktadır. Ayrıca, üretildiği coğrafya ve kültürün manevi değerlerini taşımaktadır. Bu nedenle seramik buluntuların, arkeoloji ve bilim alanlarında, hem insanlık hem de sanat tarihi açısından en önemli veriler ve belgeler olduğu ifade edilebilir. Tarihin her döneminde teknolojik, bilimsel, kültürel ve sosyal tüm gelişmelere uyum sağlayabildiğinden seramik, günümüze dek gelişimini sürekli devam ettirmiştir. İnorganik hammaddelerden oluşan seramik malzeme, çeşitli tekniklerle şekillendirilen, pişirilen ve dayanıklılık kazanan bir malzemedir.

Hammaddelerin ve suyun harmanlanmasıyla elde edilen seramik malzemenin keşfi, yapılan araştırmalarda M.Ö. 8. binin sonlarına tarihlendiği ifade edilmektedir. Plastiklik özelliği taşıyan seramik çamuru önceleri serbest elle şekillendirilip ateşte pişirilmekteydi. Sonrasında çömlekçi çarkı gibi çeşitli keşiflerle şekillendirme teknikleri de gelişim göstermiştir. Açık ateş yerini ilkel fırınlara bırakmış, böylece seramik teknolojisi de seramik sanatına katkı sağlar duruma gelmiştir. Dış etmenlere karşı dayanıklı, suya ve ateşe karşı da dirençli seramik ürünler, önceleri günlük eşyalar, yazılı tabletler gibi pek amaçlarla kullanılmışsa da, zamanla aydınlatma amaçlı kandillerde, mimari yapılarda kullanılan tuğla, kiremit ve yapı malzemelerinde de kullanılmıştır. Ayrıca; takı, aksesuar ve süs eşyaları, ölü küllerinin saklandığı kaplar, lahitler, oyuncaklar gibi büyük bir yelpazeye yayılmıştır (Erman, 2012: 20).

Neolitik ve Kalkolitik dönemlere tarihlenen seramik eserlere bakıldığında, yalın geometrik süslemelere rastlanmaktadır. Yapılan arkeolojik kazılar sonucunda Anadolu'da Kalkolitik Dönem'e ait özellikle de Hacılarda çok çeşitli dekorlu seramik ürünlere rastlanmıştır (Görsel 1). Bu dönemde seramik malzeme kullanımının artmasıyla, işlevsel ve görsel düzeyde zenginlik görülmektedir (Altınkılıç, 2019: 64). Seramik formların yüzeyine renkli veren astarlar ve doğal boyaların katkısıyla çeşitli dekorlar yapılmıştır (Görsel 2). Bu dönemde üretilen seramiklere dekor yapılmasında en önemli faktörlerin renk ve biçim öğeleri olduğu görülmektedir (Sevim ve İn, 2015: 32).

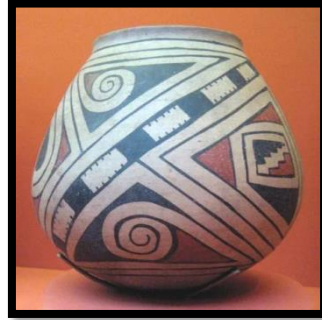
Görsel 1. Seramik kap, Hacılar, Kalkolitik Dönem.

Görsel 2. Astar kazımalı seramik kap, Erken Tunç Çağı
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/325700>

15. ve 16. yy da sgraffito ilk defa Çin’ de görülen ancak daha sonraları İran, Avrupa, İtalya, Bologna, Ferrara ve Padua’da da oldukça gelişerek yaygınlaşmıştır (Özenoğlu, 2013: 48).

1. Seramik Yüzeyle Astar Uygulama Ve Kazıma

Seramik malzeme ile üretilen formların iç veya dış yüzeylerine çeşitli teknik ve farklı renklerde uygulanan örtücü tabaka astar olarak tanımlanmaktadır. Seramik malzemeli gövdelere yapılan ilk dekor örnekleri kille hazırlanmış astarlar ile yapılmıştır. Tekniklerdeki gelişme, sanatsal arayışlar, malzeme çeşitliliği ve ulaşılabilirliğinin imkânı astar uygulama fırsatlarını arttırmış, süreç içerisinde uygulama alanını yaygınlaştırmıştır (Sülün, 2021: 1). Seramik çamur üzerine sürülerek yüzeyi örten, ince kıvamlı ve topraksı bir görünüm özelliğine sahiptir. Seramiğin ilerleme aşamalarındaki astar dekorlu ürünlerin, renkli killele yapılan çizgisel motifli süslenmelerden ibaret olduğu söylenebilir. Astarlı seramiklere ilk çağlardan bugüne dek çeşitli coğrafya, kültür ve yerleşim merkezlerinde rastlanmaktadır. Astar uygulamalarının asıl amacı, ürünlere fiziksel özelliklerin yanı sıra, kimyasal öğeler de kazandırmak, seramik ürünlerin estetik değerini artırmak, her tür sır ve dekor uygulamalarına zemin hazırlamaktır. Astarlanacak seramik gövdelerin astar bünyesi ile uyumlu olması en önemli koşullardan birisidir. Örneğin; 1280–1450 yıllarına tarihlenen Paquimé kültürünü yansıtan slipware astar kazıma tekniğiyle yapılan, günlük kullanım eşyalarından seramik kavanoz, Los Angeles County Sanat Müzesi’nde sergilenmektedir (Görsel 3).

Görsel 3. Slipware kavanoz, Los Angeles County Sanat Müzesi
<https://www.britannica.com/art/slipware>

Astar kazıma tekniğinde en önemli unsurlardan biri, seramik bünye ile astarın birbirine kalıcı olarak tutunabilme özelliği göstermesidir. Yüzeyle uyumsuzluk gösteren astar, bünyeye tutunmaz ve yüzeyden dökülebilir. Seramik astarları, renk veren oksitlerle veya boyalarla renklendirilerek kullanılabilir. Bu nedenle astarlar, seramik gövdelere örtücülük özelliği kazandırmak için kullanılmalarının yanı sıra, bir çok dekorlama alanlarında da uygulanmaktadır. Seramik yüzeylere uygulanan akıcı kıvamda sahip olanlara slip denilirken, koyu kıvamda olan astarlar, angop olarak ifade edilmektedir. Fırçayla sürme, pistoleyle püskürtme, şablon, kazıma, ebru ve mum astar uygulamalarındaki başlıca tekniklerdir. Astar kazıma tekniğinde düz ya da hacimsel seramik yüzeyler üzerine astarın sürülmesi ilk adım olarak ifade edilebilir. İkinci adımda ise, tasarım, çizim veya

süslemenin aktarılmasıdır. Çizmek veya sıyırmak anlamına gelen bu teknik, seramik yüzeylerde kazıma prensibi ile yapılan seramik dekorlama tekniğidir. Anadolu’da M.Ö. 5000-3000 yıllara tarihlenen Kalkolitik Dönem’de yapılmış olan seramik ürünlerin yüzeylerine o döneme has karakteristik süslemeler uygulanmıştır. Özellikle M.Ö. 1950-1750 de Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda çömlekçi çarkının gelişmesiyle seramiklerde zenginlik kazanmıştır. Dekor çeşitliliği üretilen seramiklerde perdah ve parlak astar yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hitit ve Frig dönemlerinde ise; teknik, form ve biçimlerde hızlı gelişmeler devam etmiştir (Görsel 4). Günümüzde halen kullanılan ve güncel tasarımlara dönüşen bu örnekler, astar kazımanın tarihsel devamlılığına vurgu yapmaktadır. Ayrıca, Lidyalılar Dönemi’nde ise, seramik yüzeylerde uygulanan astarlar adeta mermer görünümü vermektedir (Görsel 5).

Görsel 4. Early Hittite Period, The İnandık Vase, M.Ö. 1600
<https://www.worldhistory.org/image/8172/early-hittite-vase/>

Görsel 5. Lydian Priod, Terracotta siphon, 6. Yy
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/248843>

En dikkat çekici dekorlardan olduğuna dikkat çekilen bu uygulamalarla yapılan seramik gövdelere her renkten astarlarla astar kazıma gibi farklı teknikler uygulanabilir (Sevim ve İn, 2015: 33). Şekillendirmenin ardından ürün deri sertliğindeyken üzerine, önceden tasarlanmış olan desenler çizilip, desenin izinin yüzeye çıkarılması esasına dayalı olarak dekorlama yapılmaktadır (Görsel 6).

Görsel 6. Sgraffito tekniğinin uygulama aşamaları

<https://ceramicartsnetwork.org/pottery-making-illustrated/pottery-making-illustrated-article/Minding-the-Corners>

Astarlı yüzey üzerine çizilen ve izi yüzeye çıkan desenler, uygun araç gereçlerle, genellikle sivri uçlu bir alet yardımıyla kazınarak oluşturulmaktadır. Astar üzerine kazıma işleminde zemin rengi deseni oluşturmaktadır (Çobanlı, 1996: 89). İlk örneklerine Çin’de görülen bu teknikte, seramik bünye deri sertliği kıvamında iken uygulanmaktadır (Özer, 2020: 39). Yüzey üzerinde açık renkli kısımlar eğer daha fazla ise bu yüzeylerin koyu renkli bölgelerden koruyabilmek için ince bir tabaka şeklinde balmumu sürülebilir. Balmumu bisküvi pişirimi aşamasında yanıp yok olmaktadır. Seramik gövdelerde kullanılan astar, Genellikle renkli çamurların yüzeylerinin rengini örtmek, boyamada daha temiz sonuçlar elde etmek gibi çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır (Rhodes: 1973: 250). Uygulamanın esası, yüzeylerde zıtlık elde etmek olması nedeniyle dikkat çekici ve vurgulu bir etki ortaya çıkmaktadır (Görsel 7).

Görsel 7. Astar kazımalı seramik örnekleri
<https://www.britannica.com/art/pottery>

Astar kazıma tekniğinde öncelikle tüm yüzey, kullanılacak çamurla kontrastlık oluşturacak bir astarla homojen şekilde kaplanarak deri sertliği kıvamına gelmesi için bekletilir (Kutlu, 2013: 18). Seramik yüzeylere astar uygulamasında ürünün karakteristik özelliklerine göre çeşitli yöntemlerin kullanıldığı söylenebilir. Astarların, uygulandığı seramik yüzeye yapışabilecek kadar nemli aynı zamanda da, bulaşmayacak kadar kuru olması gerekmektedir (Lackey: 2007: 43). Astarlar, seramik yüzeylere kimi zaman serbest el ile, kimi zaman da fırça veya süngerle yardımıyla sürülebilmektedir (Sentance: 2004: 68). Şayet seramik ürünler içine daldırma tekniği ile kaplanacaksa astarın yeterli miktarda olması gerekmektedir. Seramiklere kazandırdığı özellikleri, estetik açıdan zengin bir değer taşıması sebebiyle astar kazıma tekniği, farklı Avrupa ve Uzakdoğu ülkelerinde de kullanılmaktadır. Astar uygulama tekniklerinden bir diğeri püskürtmedir. Bu türden bir astarla üretilen seramiklere dekorlanmış çamur olarak tanımlanabilen Terra Sicillata da denilmektedir (Altınkılıç, 2019, 44). Islak zeminde yapılan kazıma toplanma ve sıvanmalara, kuru yüzeyde yapılan kazıma ise, kırılğan ve topraksı bir yüzey oluşturmasına neden olabilmektedir. Bu tekniğin en önemli unsuru desenlerin ince, temiz ve pürüzsüz bir şekilde kazınmış olmasıdır (Ayta, 1991: 39). Bu nedenle kazıma en uygun su oranının %10-15 olduğu deri sertliğinde yapılmaktadır. Astar kazımalı seramik ürünler işlem tamamlandıktan sonra kontrollü olarak kurutulup, ilk yani bisküvi pişirimi yapılmaktadır. Astar kazıma tekniğiyle dekorlanan seramik ürünler, dekorun daha estetik görünmesi ve ürünün daha kullanılabilir olması için bir sır uygulanabilir. Yüzeydeki dekorlama tekniğinin görülebilmesi için genellikle şeffaf saydam bir sır ile kaplanmalıdır. Son aşama olan sır pişirimi gerekli derecede yapılmaktadır. (Özenoğlu, 2013: 48).

Hem sanatsal hem de işlevsellik özellikleriyle ön plana çıkan astar kazıma tekniğiyle yapılan dekorlamalarda, sanatçılar pek çok deneyimler yapmaktadır. Örneğin; doğadan hareketle çalışmalarına yön veren İngiliz sanatçı Natalie Blake, sanatın iyileştirici gücüne ve çevresel unsurlara dikkat çekmektedir. Eserleri kamusal mekanlarda sergilenen sanatçı, yüzeysel ve hacimsel seramik ürünler ortaya koymaktadır (Görsel 8). Sanat çalışmaları sürecinde dünyanın çeşitli yerlerini gezen sanatçı, farklı sanatçılarla bir araya gelerek çeşitli çalışma da yapabilme imkânına erişebilmektedir (<https://www.natalieblakestudios.com/>).

Görsel 8. Natalie Blake, Astar kazıma örneklerinden.
<https://www.natalieblakestudios.com/>

Seramik ürünlerin dış yüzeylerine uygulanan astarlar, genellikle su oranı arttırılmış seramik çamuru olarak tanımlanabilir. Uygulamak istediğiniz teknik ve kullandığınız seramik çamurunun kuru haldeki dayanıklılığına bağlı olarak, özellikle deri sertliğinde bir yüzey üzerine astar uygulaması yapılabilmektedir. Astarlar, sır altı boya gibi ince kıvamlı olabileceği gibi, krema gibi yoğun bir kıvama da sahip olabilmektedir. Açık veya koyu renkli, hatta farklı bir çamurla kaplanabilen astarlar,

ürüne yeni renkler, doku ve dekoratif imkânlar kazandırılabilir. Astarla dekorlanan ürünler, bisküvi pişirmenden sonra genellikle saydam bir sırla kaplanmaktadır.

Seramik malzemeli eserlerin yüzeylerde kullanılan astar, çeşitli renk ve tekniklerde kullanılmakta olup, tasarıma uygun olarak efektler ve dokular verilebilmektedir. Örneğin; ilk astar kazıma deneyimini küçük yaşlarda bir sanat projesinde gerçekleştiren sanatçı Wayne Bates, özellikle deri sertliğindeki seramik ürünlere, sgraffito astar kazıma tekniğini uygulamıştır. Bu deneyiminin ardından, ileriki profesyonel çalışmalarına yön verirken, geometrik anlayışta desen tasarımlarında güncel yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Astar kazıma tekniğinde sürekli yenilikçi araştırmalara devam eden Bates, Amerikan Kızılderili Müzesi'ndeki seramik çömlüklerin geleneksel formlarına da ilgi duymaktadır. Kase, tabak, vazo gibi çeşitli hacimsel seramik ürünlere püskürtme veya fırça yardımıyla astar uygulanmaktadır (Gökçe, 2022: 1038). Sanatçı seramik bünyedeki dekorlamaları çeşitli aletlerle kazıma sürecine "beyazı aramak" tanımlamasıyla ironik bir yaklaşımda bulunmaktadır. Astarı farklı şekillerde kullanan, bazen astarı boya olarak kullanan bazen de kazıma yapan Bates, oldukça dikkat çekici eserler ortaya koymaktadır (Görsel 9). Seramik ürünlerinde görsel başarının yanı sıra, asıl kaygısının işlevsellik olduğuna vurgu yapmaktadır. Bates'e göre, güzel olan kullanışlı ürünler ortaya çıkarmak son derece önemlidir (<https://www.waynebates.com/CM-Article.html>).

Görsel 9. Wayne Bates, Astar kazıma porselen, 1997.
<https://www.waynebates.com/Newwork-MediumBowls.html>

Seramik yüzeylerde astar kazıma tekniğinin kimi zaman tek renkli kimi zaman da birden çok rengin kullanıldığı görülmektedir. Bu üslupta seramik eserler üreten Meksikalı sanatçısı Mata Ortiz, sanat merkezlerinde çalışmalarını sürdürmektedir (Görsel 10). Astar kazımalı seramiklerinde genellikle geleneksel özgün geleneksel tasarımlarda astar kazıma çalışmaları bulunmaktadır (Berger: 2010: 1037).

Görsel 10. Mata Ortiz, astar kazıma uygulamaları.
<https://www.mataortiz.com/mata2/leonellopeznight1.htm>
<http://www.gallerymataortiz.com/>
<https://studiopotter.org/history-and-story-mata-ortiz-ceramics-why-oral-tradition-matters-part-i>

Evrensel olarak seramik sanatçıların astar kazıma tekniğini kullanarak yapacakları ürünlerin, bu alanda yeni bir dinamik kazandıracağı söylenebilir (Yardımcı, 2013: 144). Sanat alanında gelişen teknik, teknolojik ilerleme ve yenilikçi bakış açılarıyla, aslen geleneksel bir zemine oturan bu dekorlama tekniğinin, güncel bir çizgiye taşınmakta olduğu söylenebilir.

1.Seramikte Kişisel Astar Kazıma Uygulamaları

Seramik malzemeler, içerdikleri bileşenlere bağlı olarak kendine has bir gövde rengine sahiptir. Bu renk bazen doğal haliyle korunmak istenirken, bazen de yüzeydeki renk değişikliği, gizleme veya süsleme amacıyla farklı renkler uygulanabilir. Bu tür uygulamalar, genellikle oksitler ve seramik boyaları gibi renk vericilerle gerçekleştirilir. Astarlar, pürüzlü, topraksı ve mat bir dokuya sahip olup, seramikler esas alınarak kıvamı sıvılaştırılabilir. Bu astar, sürüldüğü yüzeyin doğal rengini örtmek, yüzeye farklı bir renk vermek ve estetik değer katmak için kullanılmaktadır. Kuru hammadde ve suyun istenilen oranda harmanlanmasıyla oluşan yumuşak karışım, ince taneli, yarı sıvı kıvamda ve akıcı bir kil tabakasına dönüşmektedir. Bu astarlar genellikle beyaz ya da açık renk pişebilen killerden üretilir. Bu çalışmada yapılan seramik astar kazıma uygulamalarında, beyaz çamur seramik gövdesi üzerine seramik boya ile renklendirilmiş astar kullanılmıştır. Astar, fırça tekniğiyle yüzeye uygulanmıştır. Selçuklu sekizgeni temel alınarak şekillendirilen seramik ürünler, Selçuklu desenlerinden ilham alınarak özgün tasarımlarla süslenmiştir (Görsel 11). Şekillendirme aşamasından sonra seramik gövde, nemini kaybettikten sonra, önceden hazırlanan renkli astar, önceki uygulamanın nemini emene kadar beklenerek 3-4 kez fırça yardımıyla yüzeye sürülmüştür.

Görsel 11. Seramik yüzeye astar uygulama aşaması
(Sanatçının arşivinden)

Fırça hareketleri, yüzeyin tamamını astarla kaplayacak şekilde farklı yönlerde uygulanmıştır. Selçuklu Sanatı'nda yer alan bitkisel ve hayvansal motiflerden ilham alınarak, daha önce çizilmiş desenler, astarın nemi kaybolduktan sonra seramik yüzeye yerleştirilmiş ve çizgilerin üzerinden geçilerek dekorlar yüzeye aktarılmıştır. Bu dekorlama işlemlerinde, tavus kuşu, hayat ağacı, asma, çift başlı kartal, rumi, nar gibi hem hayvansal figürler, hem de bitkisel motifler kullanılmıştır (Görsel 12).

Görsel 12. Selçuklu sekizgeni, astar kazıma tekniği kişisel örnekler
(Sanatçının arşivden)

Kültürel değerlerin yaşatılması ve sanatın sürdürülebilirliğinin sağlanması, toplumsal gelişim için oldukça önemli bir faktördür. Sanatçılar kadar toplumun da bu konuda duyarlı olması, sosyolojik açıdan büyük bir gereklilik arz etmektedir. Özellikle yerel ve yöresel desenler ile motiflerin günümüz sanat anlayışına adapte edilmesi, geçmişin izlerini taşıyan özgün sanat eserlerinin geleceğe taşınmasına olanak tanıyacaktır. Seramik, insanlık tarihiyle yaşıt bir malzeme olarak, sahip olduğu malzeme özellikleri, uygulama teknikleri ve dekorasyon olanakları ile bu gelişmelere uyum sağlayabilecek büyük bir potansiyele sahiptir. Astar kazıma tekniği gibi dekorasyon yöntemleri, seramik ürünlere zengin bir renk ve desen olanağı sunmaktadır. Geleneksel yöntemlerle, ancak günümüz şartlarına uygun özgün tasarımlar eşliğinde uygulanan astar kazıma tekniği, geleceğe aktarılması gereken önemli bir miras olarak varlığını sürdürecektir.

Sonuç

Sanatta estetik değerlerin artırılmasına yönelik, seramik yüzeylerde çeşitli dekorasyon teknikleri uygulanmaktadır. Tarih boyunca işlevsellikle paralel bir şekilde ilerleyen estetik kaygı, seramik ürünlerde farklı biçimlerde görülmektedir. Seramik sanatında astar kazıma tekniğinin en yaygın kullanılan süsleme yöntemlerinden biri olduğu söylenebilir. sırlaması yapılmış ürünlerde sır üstü boyalarla yalpan kazıma dekorasyonunda zaman zaman tercih edilse de, genellikle deri sertliğindeki seramik malzeme üzerine astar, renk veren oksit ve sır altı boyalarla yaş çamur üzerine yapılan dekorlamalar yaygındır., kolay uygulanabilirliği nedeniyle tercih edilmekle birlikte astar kazıma tekniği; dikkat ve titizlik gerektiren, uzun soluklu bir çalışma prensibi gerektirmektedir. Günümüzde, hem geleneksel yaklaşımlar em de yenilikçi tekniklerden hareketle astar kazıma teknikleri uygulanabilir. Bu çalışmada verilen kişisel özgün örneklerde olduğu gibi, tarihi dönemlere ait karakteristik desenlerdeki dekorasyonlar, astar kazıma tekniği kullanılarak yeniden yorumlanabilir. Geleneksel desenlerin ve dekorasyon tekniklerinin canlı tutulması, kültürel değerlere sahip çıkılması ve geleceğe taşınabilmesi, yeni yorumlarla farklı bakış açıları kazanılmasını sağlayacaktır. Özellikle geleneksel desenlerin günümüzdeki yorumlarla güncellenmesi, bu tekniğin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Ayta, T. (1991). Rönesans Dönemi Mayolikaları. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Altinkiliç, A. E. (2019). *Çağdaş artistik seramikte alternatif malzemeler ve alternatif yüzeylerde resimsel dokular*. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Ankara.
- Berger, C., Lev, A., Braw, Y., Elbaum, T., Wagner, M., & Rassevsky, Y. (2021). Detection of feigned ADHD using the MOXO-d-CPT. *Journal of Attention Disorders*, 25(7), 1032-1047
- Çobanlı, Z., (1996), *Seramik Astarları*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:919, Eskişehir.
- Erman, D.O., (2012). "Türk Seramik Sanatının Gelişimi: Toprağın Ateşle Dansı". *Acta Turcica*, 4(1): 18-33.
- Gökçe, E. (2022). Büyük Selçuklu Dönemi Çift Cidarlı (Double Walled), Ajur Dekorlu Seramikler ve Güncel Yorumlardan Örnekler. *Electronic Turkish Studies*, 17(5).
- Kutlu, M. (2013), *Resimsel Öğelerin Seramik Teknikleri ile Yorumu*.
- Lackey, L., (2002), *Rudy Autio*, ISBN:10-1574981447.
- Özenoğlu, B.T., (2013). Burdur Ağlasun Yöre Kili İle Astar Araştırmaları ve Uygulamaları. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Arkeoseramik Ana Sanat Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özer, D., (2020). *Çağdaş Tabak Tasarımında Samsat Motiflerinin Kullanımı ve Örnek Uygulamaları*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Rhodes, D. (1973), *Clay and Glazes for The Potter*, Chilton Book.Co.
- Sentance, B., (2004) *Ceramics A World Guide to Traditional Techniques*, London:Thames and Hudson Ltd.

Sevim, S., & İn, H. (2015). Seramik Yüzeylerde Maskeleme Tekniğinin Kullanımının Araştırılması ve Uygulanması. Sanat ve Tasarım Dergisi, 5(8), 32-47.

Sülün, G., (2021). Kocaeli ili yöre killeri ve astar sır araştırmaları= Kocaeli province area clays and slip glazes researches.

Yardımcı İ. ve İrdelp İ. V., (2013). Günümüz Çini Sanatında Sgraffito Tekniği ve Uygulamaları Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi6/2,139-152 139.

Görsel Kaynaklar

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/325700>

<https://www.britannica.com/art/slipware>

<https://www.mataortiz.com/mata2/leonellopeznight1.htm>

<http://www.gallerymataortiz.com/>

<https://www.waynebates.com/>

<https://www.worldhistory.org/image/8172/early-hittite-vase/>

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/248843>

<https://ceramicartsnetwork.org/pottery-making-illustrated/pottery-making-illustrated-article/Minding-the-Corners>

<https://www.britannica.com/art/pottery>

<https://www.mataortiz.com/mata2/leonellopeznight1.htm>

<http://www.gallerymataortiz.com/>

<https://studiopotter.org/history-and-story-mata-ortiz-ceramics-why-oral-tradition-matters-part-i>